Eduskunnan lakivaliokunta

Lausunto: Tuomioistuinlaitoksen talousarvioehdotus 2025

Vuoden 2025 talousarvioesityksessä momentille 25.10.01 Korkeimman oikeuden toimintamenot on esitetty määrärahaa 10,017 milj. euroa (TA 2024: 9,8 milj. euroa), momentille 25.10.02 korkeimman hallinto-oikeuden toimintamenot 15,01 milj. euroa (TA 2024: 15,3 milj. euroa) ja momentille 25.10.03 muiden tuomioistuinten toimintamenot 345,458 milj. euroa (TA 2024: 328,4 milj. euroa).

Hallitusohjelmassa on asetettu tavoitteeksi, että oikeusjärjestelmän toimijoiden rahoitus varmistetaan, suomalaista oikeusvaltiota vahvistetaan ja oikeusprosesseja sujuvoitetaan. Hallitusohjelmassa on erikseen myös todettu, että toimitilojen ja tietojärjestelmähankkeiden rahoituksesta huolehditaan siten, ettei näiden toteuttaminen ole pois perustoiminnasta. Valtioneuvosten selonteossa oikeudenhoidosta (2022:67) on todettu lisärahoitustarve oikeudenhoidon turvaamiseksi. Tavoitteena on erityisesti purkaa ruuhkia ja lyhentää käsittelyaikoja.

Merkittävin muutos vuoden 2025 talousarvioon on muiden tuomioistuinten momentille esitetty 14,5 milj. euron lisäys oikeudenhoidon resurssien varmistamiseksi. Pysyvän lisäyksen osuus tästä on 9,5 milj. euroa vuodesta 2027 lukien.

Samanaikaisesti momentille kohdistuu kuitenkin tuottavuustoimia, joiden osuus muiden tuomioistuinten toimintamenomomentilla vuoden 2025 talousarviossa on -1,95 milj. euroa ja nousee kehyskauden 2025–2028 loppuun mennessä -4,46 milj. euroon/vuosi. Näin merkittävää tuottavuussäästöä ei todennäköisesti ole mahdollista saada nopealla aikavälillä, joten säästö kohdistuu vääjäämättä ainakin osittain oikeudenhoidon resurssien varmistamiseksi saatuun lisämäärärahaan.

Tuomioistuinlaitoksen ICT- ja vuokrakustannukset ovat kasvaneet merkittävästi viime vuosina ja näihin ei ole saatu pysyvää lisärahoitusta talousarviossa ja kehyksessä. Vuoden 2024 lisätalousarviossa oli mahdollista siirtää kertaluonteisesti korkeimman hallinto-oikeuden momentilta 1,95 milj. euroa muiden tuomioistuinten momentille kompensoimaan vuokrien kasvua. Senaatti on ilmoittanut laskevansa

omistamiensa kohteiden osalta 1,6 prosentin vuokranalennuksesta vuodelle 2025. Muihin vuokrakohteisiin kohdistuu normaalit sopimusten mukaiset vuokran indeksikorotukset. Senaatin vuokrakohteiden osuus koko tilakannasta on 56 prosenttia, joten kokonaisuutena vuokrakustannukset kasvavat vain hieman vuodelle 2025. Pidemmällä aikajänteellä toteutunut ICT- ja toimitilamenojen kasvu kuitenkin vähentää merkittävästi mahdollisuuksia kohdentaa rahoitusta henkilöstöön.

Tuottavuussäästöt

Hallitusohjelmassa on tavoitteena, että käräjäoikeuksien lautamiesten nykyiselle valintamenettelylle etsitään vaihtoehtoja siten, että puolueet irrotetaan valintamenettelystä. Valintatavan muuttaminen aiheuttaa merkittäviä lisäkustannuksia tuomioistuinlaitokselle, ja tästä syystä tulisi harkita myös *lautamiesjärjestelmän lakkauttamista*, josta arvioidaan saatavan säästöjä.

Muita mahdollisia lainsäädäntömuutoksia edellyttäviä säästökohteita on esim. joidenkin *sivuistuntopaikkojen lakkauttaminen* ja *oikeudenkäynnin ennakkomaksu*. Ennakkomaksu tehostaisi tuomioistuinmaksuihin liittyviä prosesseja merkittävästi ja sen avulla säästyttäisiin perintätoimilta ja oikeudenkäyntimaksujen alaskirjauksilta, eli tällä voisi olla vaikutusta myös tuomioistuintulojen tulomomentin tulokertymään. Ennakkomaksujen käyttöönotto edellyttäisi kuitenkin sitä, että saataisiin lisättyä sähköistä asioiden vireilletuloa asiointiportaalissa.

Tuomioistuinlaitoksen henkilötyövuosikehitys 2019–2024

Tuomioistuinlaitoksen henkilöstöä on lisätty vuodesta 2019 lähtien 319 henkilötyövuotta (htv) (taulukko 1). Vuosina 2020–2022 määräaikaista lisärahoitusta on saatu koronaviruspandemiaan liittyvän ruuhkan purkamiseen ja vuosina 2023–2024 saatu lisärahoitus perustuu valtioneuvoston selontekoon oikeudenhoidosta.

Henkilöstöryhmittäin eniten on lisätty tuomareita (+114 htv) ja tuomarikoulutettavia (asessorit +22 htv) sekä muuta henkilökuntaa (+ 138 htv). Muuhun henkilöstöön lukeutuu mm. käräjäsihteerit ja kansliahenkilökunta.

Taulukko 1. Tuomioistuinlaitoksen henkilötyövuosikehitys (htv) 2019–2024

	2019 toteutuma	2020 toteuma	2021 toteuma	2022 toteuma	2023 toteuma	2024 arvio	HTV kasvu 2019–2024
Tuomarit	1 051	1 077	1 113	1 105	1 140	1 166	114
Asessorit	35	37	44	42	40	58	22
Esittelijät	271	275	269	263	256	282	12
Käräjänotaarit	135	137	131	135	133	157	21
Haastemiehet	267	273	278	274	273	278	11
Muu henkilöstö	1 455	1 477	1 530	1 521	1 537	1 593	138
YHTEENSÄ	**3 214**	**3 276**	**3 365**	**3 341**	**3 379**	**3 533**	**319**
Tuomioistuinvirasto (sis. hankkeet)	0	65	64	67	63	68	68

Käsittelyajat ja vireillä olevien asioiden määrä

Vireillä olevien asioiden määrät ja keskimääräiset käsittelyajat ovat tuomioistuinlaitoksessa edelleen korkealla tasolla. Ruuhkautuminen on ollut pitkäkestoista ja ruuhkia ei ole saatu vielä lisämäärärahasta huolimatta purettua. Vuodesta 2024 lähtien kehyksessä olevan lisärahoituksen avulla arvioidaan tilannetta voitavan korjata. Keskimääräiset käsittelyajat pysyvät aluksi korkealla tasolla, koska ensin käsitellään pitkään vireillä olleita asioita. Oikeudenhoidon selonteossa tavoitteeksi asetettuihin käsittelyaikoihin ei kuitenkaan todennäköisesti voida päästä, ellei saatavaa lisärahoitusta voida käyttää täysimääräisesti lisähenkilöstöön. Jotta tavoitteeksi asetettuihin käsittelyaikoihin voitaisiin päästä, indeksikorotuksiin sekä lisääntyneisiin vuokra- ja ICT-kustannuksiin tulisi saada vastaava lisärahoitus täysimääräisesti.

Keskimääräiset käsittelyajat

Tuomioistuinten keskimääräisissä käsittelyajoissa on ollut pidemmällä aikavälillä pääosin kasvava trendi (taulukko 2). Hovioikeuksien osalta kuluvana vuonna keskimääräinen käsittelyaika on lähtenyt hienoiseen laskuun ja tätä trendiä on tavoite jatkaa. Käräjäoikeuksissa on pysytty suunnilleen edellisen vuoden tasolla, ja hallinto-oikeuksissa käsittelyaika on lähtenyt hienoiseen laskuun.

Taulukko 2. Keskimääräiset käsittelyajat 2020–2024

	2020	2021	2022	2023	08/2024	Oikeuden-hoidon selonteko tavoitetila
Hovioikeudet						
Keskimääräinen käsittelyaika, kk	6,3	6,4	6,5	6,9	6,5	5,0
Käräjäoikeudet						
Keskimääräinen käsittelyaika, kk						
— Rikosasiat	5,3	5,8	5,8	6,3	6,1	4,0
— Laajat riita-asiat	9,2	9,7	10,1	10,2	10,5	7,0
— Summaariset asiat	3	2,6	2,4	2,6	3,1	2,0
Hallinto-oikeudet*						
Keskimääräinen käsittelyaika, kk	8,9	9,6	9,9	9,3	8,5	7,0
* toteumatieto 07/2024						

Keskimääräiset käsittelyajat vaihtelevat merkittävästi eri käräjäoikeuksissa. Rikosasioissa oikeudenhoidon selonteossa asetetun keskimääräisen käsittelyaikatavoitteen 4,0 kk on saavuttanut seitsemän käräjäoikeutta elokuussa 2024. Pisimmät käsittelyajat ovat Uudenmaan alueen suurissa käräjäoikeuksissa (7,1–8,6 kk), jota osin selittää erilainen asiarakenne. Pääkaupunkiseudun juttukanta on keskimäärin vaativampaa ja poikkeuksellisten laajojen asioiden määrä on selvästi suurempi kuin muualla maassa, mikä selittää osittain eroja keskimääräisissä käsittelyajoissa. Lisäresurssia jaettaessa on otettu huomioon tuomioistuimen työtilanne.

Laajoissa riita-asioissa on nähtävillä vastaavanlaisia alueellisia eroavaisuuksia. Neljän käräjäoikeuden käsittelyaika on nyt alle oikeudenhoidon selonteossa asetetun tavoitteen 7 kk. Kahdeksassa käräjäoikeudessa käsittelyaika on 10–15 kk, mikä nostaa koko maan keskiarvoa.

Myös hovi- ja hallinto-oikeuksien käsittelyajoissa on alueellisia eroja. Tilannetta pyritään korjaamaan kohdentamalla resursseja alueellinen työtilanne huomioiden. Tältäkin osin on kuitenkin huomattava, että käsiteltävien asioiden laadussa ja laajuudessa on eri tuomioistuinten kesken merkittäviä eroja, jotka selittävät osittain eroja käsittelyajoissa. Hallinto-oikeuksien osalta pisimmät käsittelyajat ovat Vaasan hallinto-oikeudessa, johon on keskitetty valtakunnallisesti ympäristöasioiden käsittelyä. Tämän asiaryhmän käsittelyajat ovat asioiden laadusta ja laajuudesta johtuen pitkiä.

Vireillä olevat asiat

Vireillä olevien asioiden määrät ovat kasvaneet vuoden vaihteesta kaikilla sektoreilla. Yksi syy tähän on se, että myös saapuneiden asioiden määrät ovat kasvaneet lukuun ottamatta käräjäoikeuksien rikosasioita. Laajoissa riita-asioissa vireille olevien asioiden merkittävää kasvua selittää suurelta osin Länsi-Uudenmaan käräjäoikeudessa käsittelyssä oleva yksi suuri asiakokonaisuus, joka nostaa vireillä olevien määrää noin 2 900 asiaa.

Taulukko 3. Vireillä olevat asiat 2020–2024

Vireillä olevat asiat	2020	2021	2022	2023	8/2024
Hovioikeudet					
Vireillä olevat asiat, kpl	3 826	4 238	4 283	4 314	4 851
Käräjä-oikeudet					
Vireillä olevat asiat, kpl	142 618	132 581	139 373	168 557	203 228
— Rikosasiat	26 325	27 256	26 754	28 372	30 995
— Laajat riita-asiat	7 044	7 219	7 212	8 318	13 662
— Summaariset asiat	83 255	73 373	80 996	105 785	134 718
Hallinto-oikeudet *					
Vireillä olevat asiat, kpl	14 449	14 007	13 071	12 137	13 225

** toteumatieto 07/2024*

Yli 12 kk vireillä olevat asiat

Yli vuoden vireillä olevien asioiden määrät ovat jatkaneet kasvua muilla sektoreilla lukuun ottamatta hallinto-oikeutta, jossa pitkään vireillä olevien asioiden määrät ovat jatkaneet laskua jo kolme perättäistä vuotta.

Taulukko 4. Yli vuoden vireillä olleet asiat 2020–2024

Yli vuoden vireillä olleet asiat	2020	2021	2022	2023	8/2024
Hovioikeudet					
Yli vuoden vireillä olleet asiat yht.	753	633	818	829	911
Käräjäoikeudet					
Yli vuoden vireillä olleet asiat					
- Rikosasiat	4 468	4 947	5 512	5 627	6 669
- Laajat riita-asiat	2 159	2 414	2 708	2 490	2 708
Yli vuoden vireillä olleet asiat yht.	11 363	11 877	12 891	12 647	14 458
Hallinto-oikeudet*					
Yli vuoden vireillä olleet asiat yht.	2 473	2 910	2 538	1 972	1 847

* *toteumatieto 07/2024*

Johtaja Raimo Ahola

Erityisasiantuntija Sari Mutka

Digital PDF Signature / Digitaalinen PDF-allekirjoitus
Sari Mutka
Erityisasiantuntija
Tuomioistuinvirasto
sari.mutka@oikeus.fi

Digital PDF Signature / Digitaalinen PDF-allekirjoitus
Raimo Ahola
Johtaja
Tuomioistuinvirasto
raimo.ahola@oikeus.fi